

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ÖNLEMEDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN ÖNEMİ

Gülriş UYGUR*

Öz

Kadına yönelik Şiddet, günümüzün en önemli problemlerinden birini oluşturmaktadır. Kadına yönelik Şiddeti önlemek için, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Çünkü, kadınlar, sırf cinsiyetleri dolayısıyla Őiddeye uğramaktadırlar. Belirli Şiddet türleri, özellikle ev-içi Şiddet, kadınları orantısız olarak etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda eşitliğin sağlanmasıdır. Bunun için, dağıtım ilkelerinin eşitlikçi olması ve toplumsal cinsiyete ilişkin kültürel deĐiŐikliĐin sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamı ve gerekleri, eşitlik ilkeleri çerçevesinde ortaya konacaktır. Kadına yönelik Şiddetin boyutları tanımlanacak, bunun önlenmesi için gerekli olan toplumsal cinsiyet eşitliği algısının sağlanabilmesine yönelik görüŐler tartıŐılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayrımcılık, Fiiili EŞitlik, Genel EŞitlik, Kadına Yönelik Şiddet, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyeti Ana Akımlaştırmak

Abstract

Gender Equality To Prevent Violence Against Women Is Mandatory: Meaning Of The Gender Equality

Violence against women is an important problem in our age. To combat violence against women it is necessary to provide gender equality. Women may be subjected to violence because of their gender. Certain types of violence, in particular, domestic violence affect women disproportionately. Gender equality requires social economic and political equality. For this, it is necessary to provide distributive justice and a change of cultural understanding in terms of gender equality. In this article, the requirements of gender equality will be explained regarding the standards of equality. Accordingly, the meaning of gender equality and its requirements will be determined.

Violence against women; besides being a violation of human rights, it is a form of discrimination. Both occur in public as well as private areas. Physical violence that is applied to women is not just about beating, wounding and killing. Violence against women embodies sexual violence that is sexual harassment and sexual assault;

---

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, guygur@law.ankara.edu.tr

psychological violence that is every kind of humiliation and insult; and economical violence that does not allow woman or confiscate the money she earns.

Violence against women is made on the basis of gender. So, violence is applied simple because she is a women and this affects women disproportionatley.

To prevent violence against women, we must ensure gender equality. The main causes of violence towards against women stems from this inequality. At this point, there are four tasks that was assigned by countries under the Istanbul Contract on how to prevent violence against women. These include; Creation policy, prevention policy, protection-supporting policy and punishment-prosecution policy tasks. The most important part of changing gender perception is education.

Key Words: Discrimination, Substantive Equality, General Equality, Gender, Mainstreaming of Gender Equality

Giriş

Kadına yönelik şiddeti önlemek için, toplumsal cinsiyet eşitliği zorunludur. Bu zorunluluk, kadına yönelik şiddetin başlıca nedeninin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin 2011 yılında imzalamış olduğu ve kadına yönelik şiddeti, doğrudan önlemeyi konu edinen hukukumuzdaki en önemli mevzuat olan, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)”nin giriş kısmında; kadına yönelik şiddetin, kadınların sadece kadın olmaları dolayısıyla uğradıkları şiddet olduğu, kadınları erkekler karşısında ikincil konuma zorladığı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olduğu belirtilmektedir.

İstanbul Sözleşmesi gereğince, kadına yönelik şiddeti önlemekle ilgili olarak sözleşmeyi imzalayan devletlerin dört ödevi bulunmaktadır (Bkz. Bakırcı, 2015)¹. Bunlar politikalar oluşturma, önleme, koruma-destekleme ve cezalandırma-kovuşturma ödevleridir. *Politikalar oluşturma*, devletin kadına yönelik şiddeti önlemekle ilgili politikalar oluşturmasıyla; *önleme*, kadına yönelik şiddeti önlemek için başta eğitim olmak üzere toplumsal cinsiyet algısını değiştirmekle; *koruma-destekleme*, şiddete uğrayanın şiddet karşısında korunması ve desteklenmesiyle (sığınak sağlanması, hukuki ve maddi yardım sağlanması gibi); *koğuşturma-yargılama* ise, şiddet uygulayanın yargılanmasıyla ilgili nelerin yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1 İstanbul Sözleşmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Bakırcı, 2015.

Toplumsal cinsiyet algısını değiştirmenin en önemli ayağını ise eğitim oluşturmaktadır. Zira aşağıda ayrıntılı olarak belirtileceği üzere, toplumsal cinsiyet eşitliğinin en önemli unsurunu, toplumsal cinsiyete dair ön yargı ve klişeleri değiştirmek oluşturmaktadır. Bu klişeleri değiştirmek, başta kadınların toplumsal cinsiyet bakımından içinde buldukları sosyal eşitsizliği değiştirecektir. Öte yandan, kadına yönelik şiddeti önlemek için sadece eğitim değil, üretilecek politikalarla kadınların ekonomik ve siyasal bakımdan eşitliklerinin sağlanması ve bu anlamda yeniden dağıtım politikalarında eşitliğin sağlanması gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi, bu şekilde yani bütüncül politikalar oluşturarak, devletlerin bütün kurum ve kuruluşlarında toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının oluşturulmasının zorunluluğunu getirmektedir. Bu nedenle de toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamını ortaya koymak önem taşımaktadır.

Burada öncelikle kadına yönelik şiddetin anlamı üzerinde durulacak, ardından toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamı ve bu anlamın eşitliğin hangi gerekleriyle ilişkili olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddetin anlamını, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'ne göre tanımlamak mümkündür. Bu tanımlama sadece kadınlar değil, İstanbul Sözleşmesi gereğince kadınlar ve kız çocukları bakımından birlikte düşünmek, yani kadın kelimesini kız çocuklarını da kapsayacak şekilde anlamak gerekmektedir. Sözleşmenin 3. maddesine göre kadına yönelik şiddet, *bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik bir ayrımcılığın bir biçimi* olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal alanda ister özel alanda meydana gelsin, *kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma* anlamına gelir.

Bu tanımdan hareket edildiğinde kadına yönelik şiddetle ilgili şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

1.Kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlalidir: Bu tür şiddet, kadınların başta yaşam hakkı olmak üzere beslenme, sağlık, vücut dokunulmazlığı, eğitim hakkı gibi başlıca haklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle kadına yönelik şiddet, bir insan hakkı problemidir.

2.Kadına yönelik şiddet, ayrımcılığın bir biçimidir: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), 1. maddesine göre, kadınlara karşı ayrımcılık şu anlama gelmektedir:

“İşbu sözleşmeye göre “Kadınlara karşı ayırım” deyimi kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.”

Kadına yönelik şiddet de kadınların insan haklarını ihlal ettiğinden, bir ayrımcılık formudur. CEDAW, 19 No’lu tavsiye kararında bu hususu açıkça belirtmektedir. Bununla ilgili maddelerde şu hususlar belirtilmektedir:

“6. Sözleşmenin 1. maddesi, kadına yönelik ayrımcılığı tanımlamaktadır. Buna göre ayrımcılık cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de içermektedir. Bu şiddet, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsamaktadır. Cinsiyete dayalı şiddet, ilgili sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.”

“7. Kadınların genel uluslararası hukuk veya insan hakları sözleşmeleri altındaki insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen ya da tehlikeye sokan cinsiyete dayalı şiddet, sözleşmenin 1. maddesi kapsamında bir ayrımcılık biçimi oluşturmaktadır. Bu hak ve özgürlükler şunlardır:”

- a) Yaşam hakkı;
- b) İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ve cezaya maruz kalmama hakkı;
- c) Uluslararası ve ülke içi silahlı çatışma durumlarında insani normlara göre eşit korunma hakkı;
- d) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı;

- e) Hukukun korumasından eşit biçimde yararlanma hakkı;
- f) Aile içinde eşitlik hakkı;
- g) Elde edilmesi mümkün olan en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık hakkı;
- h) Adil ve elverişli koşullarda çalışma hakkı.

Görüldüğü üzere, kadına yönelik şiddet, başta yaşam hakkı olmak üzere kadınların birçok hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırmaktadır. İstanbul Sözleşmesinde de ayrımcılıkla ilgili 4. maddesinde şu hükme yer verilmektedir:

a. Taraflar, gerek kamu gerek özel alanda tüm bireylerin, özellikle kadınların, şiddetten arınmış yaşama haklarını sağlamak ve korumak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

b. Taraflar, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı kınar ve bunu önlemek için özellikle:

-kadın erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına veya diğer uygun mevzuatına dahil edip, bu ilkenin uygulamada da gerçekleştirilmesini sağlayarak;

-gerektiğinde, kadınlara karşı ayrımcılığı yaptırımların kullanılması yoluyla yasaklayarak;

-kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanunları ve uygulamaları yürürlükten kaldırarak; gerekli yasal ve diğer tedbirleri gecikmeksizin alır.

c. Özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik önlemler olmak üzere, işbu sözleşme hükümlerinin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal menşe, bir ulusal azınlıkla bağ, mülkiyet, doğum, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen ya da mülteci olma durumu veya başka statüler temelinde herhangi bir ayrımcılık olmaksızın taraflarca uygulanması, güvence altına alınmıştır.

Görüldüğü gibi İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını devletin başlıca ödevi saymakta ve ayrımcılık nedenleri arasında cinsel yönelim ve cinsel kimliği sayarak, bir anlamda toplumsal cinsiyeti kadın ve erkekten itibaren belirtmeyi de önmektedir. Ayrıca sözleşme, mülteciler ve engellileri belirtmesi ve ayrımcılık nedenlerini sadece belirttiklerinden ibaret saymaması bakımından da önem taşımaktadır.

3.Kadına yönelik şiddet kamusal alanda veya özel alanda meydana gelir: Kamusal alanda, başta cinsel taciz ve cinsel saldırı olmak üzere kadınlar şiddetle karşılaşmaktadır. Özel alanda kadınlar, kamusal alandan daha fazla, şiddete uğramaktadır. Kadınlar ve kız çocuklarının daha fazla yakınları tarafından şiddete uğradığı, 2014 yılında yapılan bir araştırmada şu şekilde belirtilmektedir:

“Türkiye genelinde kadınların maruz kaldıkları şiddet yaygın bir biçimde yaşanmaya devam etmektedir. Kadınlar, evlilikleri ya da ilişkileri devam etsin ya da etmesin genellikle en yakınlarındaki erkekler tarafından şiddete maruz bırakılmaktadırlar; bu erkekler eş ya da nişanlı/sözlü/erkek arkadaş başta olmak üzere, baba, ağabey ve akrabalar biçiminde sıralanmaktadır. Evlenmiş kadınların yüzde 36’sı, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Evlenmiş kadınların yüzde 12’si, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından cinsel şiddete maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir.

Kadınların yüzde 38’i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddetten birine maruz kalmıştır. Bu durum, 2008 araştırmasında da tespit edildiği gibi, fiziksel ve cinsel şiddetin daha çok bir arada yaşandığına işaret etmektedir.

Kadınların yüzde 26’sı onsekiz yaşını tamamlamadan evlenmişlerdir. Erken yaşta evlenen kadınların yarısı fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalırken, 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda bu oran üçte bire inmektedir. Erken yaşta evlenen kadınların maruz kaldığı şiddet biçimleri arasında cinsel şiddet oranı, yüzde 19 ile daha belirgindir.

Kadınların maruz kaldıkları şiddet yüzdeleri medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır. Boşanmış/ayrı yaşayan kadınların yaklaşık dörtte üçü, yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Hiç evlenmemiş, ancak birlikteliği olmuş kadınlar arasında fiziksel

ve/veya cinsel şiddet yaygınlığının yüzde 7 düzeyinde olması da, şiddetin evlilik ilişkisi dışındaki varlığına dikkat çekmektedir.

Evlenmiş kadınların yaklaşık yarısı eşleri/birlikte oldukları erkeklerin korkutma, tehdit, küfür, hakaret ve aşağılama gibi duygusal istismar konusu olacak davranışlarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye genelinde hakkında ilk kez bilgi toplanan, ısrarlı takip, her 10 kadından neredeyse 3'nün en az bir kez maruz kaldığı şiddet biçimidir. En yaygın ısrarlı takip biçimleri telefonla arama (yüzde 19), kısa mesaj, mektup ya da e-posta gönderme (yüzde 8), sosyal medya aracılığıyla takip etme (yüzde 6) ile çalışılan ya da yaşanılan mekanlara gelerek rahatsız etme (yüzde 6) biçimindedir. Araştırma sonuçları, sık rastlanan ısrarlı takip eylemlerinin faillerinin, daha çok yabancılar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak ölüm ve zarar verme tehdidi içeren ısrarlı takip biçimlerinin failleri daha çok eski eşler ve birlikte olunan erkeklerdir.²

4.Kadınlara yönelik şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olmak üzere dört türdür: Kadına yönelik şiddet, sadece kadına yönelik uygulanan dövme, yaralama ve öldürme gibi sadece fiziksel şiddetten ibaret değildir. Cinsel taciz ve cinsel saldırı gibi cinsel şiddet, her türlü aşağılama ve hakaret gibi psikolojik şiddet ve kadının çalışmasına izin vermemeye veya kazandığı paraya el koyma gibi ekonomik şiddet de, kadına yönelik şiddet kapsamındadır.

5.Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı olarak yapılan şiddettir: İstanbul Sözleşmesi 3. maddesine göre; toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler için toplum tarafından uygun görülen ve sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler anlamına gelmektedir. Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de, yine aynı maddede tanımlanmıştır.

2 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması: 33-34. http://tkaa2014.kadininstatusu.gov.tr/upload/Node/15063/files/TKAA_2014_OZET_RAPOR.pdf (10.04.2016)

Buna göre; kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına, kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddettir. Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir.

Sözleşme, kadınlara yönelik şiddet türlerinden bazılarına da (cinsel taciz, tek taraflı ısrarlı takip gibi) yer vermiştir. Bu bağlamda, özellikle kadın sünneti ve zorla evlendirme gibi zararlı geleneklerden kaynaklanan şiddete değinilmiş ve bunların yasaklanması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anlamı: Nancy Fraser'ın Görüşü

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, farklı anlamları vardır. Bu anlamlar, feminizmin aynılık-farklılık yaklaşımı ve farklı feminizm türlerine göre değişmektedir. Nancy Fraser, literatürdeki farklı tanımları kapsayacak şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamını ortaya koymaktadır.

Fraser, öncelikle, toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili, feminist literatürdeki **dağıtıcı adalet** ve **farklılık** tanımlamaları arasındaki ayrımı belirtip, bunların bir arada olması gerektiğini savunmaktadır. Fraser, feministlerin öncelikle dağıtıcı adalet konusunu bir yana bırakıp, **tanınma** politikalarına yoğunlaşmalarını eleştirir. Fraser'e göre önceleri feminizm, eşitlik talepleriyle sosyalist çizgideki bir adalet anlayışından yanayken, ikinci dalga feminizmiyle tanınma talepleri üzerinde durulmuş ve ekonomik eşitlikten daha çok kültürel farklılık vurgulanmıştır. Feministler, bakım işi, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve cinsel şiddet konularında da taleplerini kabul ettirmek için, **tanınma** dilini kullanmışlardır. Bu bağlamda feminist imaj da değişmiştir. Fraser'a göre; önceki kuşak siyasal ekonomi üzerinde dururken, şimdiki kuşak kültürü değiştirmek üzerinde durmaktadır (Fraser, 2013: 4). Diğer yandan tanınmadan hareket etme, toplumsal eşitliğe karşı olan neoliberalizmin yükselişiyle birlikte olmuştur. Bu anlamda da ekonomi olmadan tanınmanın bir anlam ifade etmeyeceği veya gerçekleşmeyeceği de ortaya çıkmıştır (Fraser, 2013: 5).

Fraser, mevcut sorunu gidermek için, tanınma ve yeniden dağıtımı bir arada tutacak şekilde, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını geliştirmeye çalışır. Kültürel gibi toplumsal cinsiyet kavramına yoğunlaşmak yerine, toplumsal cinsiyet mücadeleleri üzerinde durur. Bununla ilgili olarak da Fraser, toplumsal cinsiyet kavramının yeniden tanımlanmasının yapılması gerektiğini belirtir. Bu tanımda iş yaşamıyla ilgili sosyalist perspektif ve kültürel farklılığa yer veren postmarksist feminist perspektif olmalıdır. Siyasal ekonominin

toplumsal cinsiyetçi karakteri ve egemen kültürün eril tanımlanması üzerinde birlikte durmak gerekir. Aynı zamanda dağıtım ve tanıma odaklanan iki farklı boyuta da, birlikte yer vermek gerekmektedir.

Feminizmin eleştirdiği kamusal alan-özel alan ayrımı, Fraser'ın belirlediği noktayı yansıtır. Esasen bu ayrım toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin türetildiği yer de olmaktadır. Zira eril bir şekilde tanımlanan kamusal alan ve özel alan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üretme ve yeniden üretmeyi sağlayan şeylerin başında gelmektedir. Feministler, “özel alan politiktir” sloganıyla, kadınlara yönelik şiddet, ev-içi şiddet, kadınların üremesi ve cinsiyete göre bakım göstermenin belirlenmesinin özel alan konusu olmayıp, politika içerisine dahil olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında kamusal alan ve özel alan ayrımının yapılması, sanki bu alanların birbirinden tamamıyla farklı ve ilişkisiz oldukları yanılgısına da yol açabilmektedir. Oysa özel alanı da devlet belirlemektedir (Verloo vd., 2007: 28). Örneğin, devlet özel alana karışmaz denilemez. Zira devlet, başta evlilik, evlilik içi ilişkiler, boşanma nedenleri gibi bir çok özel alanla ilgili konuyu belirlemede, örneğin eşlerin birbirine sadakatle yükümlü olduğu ve zinanın boşanma nedeni olacağına ilişkin hükümlerle belirli bir aile anlayışını getirmektedir.

Kamusal-özel alan ayrımı, cinsiyetlere göre işbölümü yapılmasından başlayıp, ücretlendirilen emeğe kadar birçok konuda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Kadının doğurgan bir varlık olmasından başlayıp, iş yaşamı-ev yaşamı ikiliğiyle çerçevelenen bu ayrım, ikiliklere göre ayrımların da yapılmasına neden olmaktadır. Ücretlendirilen emek-ücretlendirilmeyen emek, kadınların işyerinde erkeklerden daha aşağı düzeyde olması veya onlara daha az ücret ödenmesi gibi birçok eşitsizliği yeniden üretmektedir (Verloo vd., 2007: 28). Bu ayrım toplumdaki kadınlık ve erkeklik rollerinin türetilmesiyle ilgili olup, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtmaktadır. Bu tür türetimin eşitsiz olması, kadınlığın erkeğe bağlı olarak tanımlanmasına ve erkek olmazsa kadının adeta görünmezmiş gibi ortaya konmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda kadınlık, erkeklik üzerinden tanımlanmaktadır. Tanımlamalar bu şekilde olunca, özel alan içinde yer alan ailenin ve aile içindeki ilişkilerin de, mevcut toplumsal rollere göre oluşturulması kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu tür ilişkiler de, eşitsiz bir şekilde sonuçlanmaktadır. Bu nedenle aile politikaları ve ev-içi şiddet arasında çok yakın ilişki olduğunu Verloo ve Lombordo belirtmektedir. Bu durumda aile politikalarının muhafazakar veya toplumda mevcut rollere göre mi oluş-

turulduğu, yoksa kadın ve erkek eşitliğinin geliştirilmesiyle mi ilgili olduğuna bakmak gerekmektedir (Verloo vd., 2007: 29). Toplumsal cinsiyete dayalı ön yargı, bu politikaları şekillendirdiği sürece de kamusal alanda kadının görünmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği söz konusu olamaz.

Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği için, kamusal alanın ve özel alanın anlamının yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Bunu da, hareket edilecek toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı belirler. Eşitlik talepleri, Fraser'ın yaklaşımı çerçevesinde, bu taleplerin kullanılmasıyla ilgili dağıtım politikaları ve toplumsal cinsiyete ilişkin kültürel boyutun değiştirilmesiyle ilgili olarak ortaya konulmalıdır. Zira ekonomik ve kültürel temeller, aynı ölçüde bu eşitsizliğe kaynaklık etmektedir.

Fraser'a göre, dağıtım politikaları ve kültürel tanınmaya ilişkin boyutlar, birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri gibi aynı zamanda birbirlerinden bağımsızdır. Sadece ekonomik dağılımla, statüyle ilgili tanıma problemi çözülemez veya sadece statüyle de ekonomideki dağıtım problemi çözülemez. Fraser'a göre, toplumsal cinsiyet adaletsizliği, ekonomik dağıtım ve toplumsal statüyü değiştirmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla mal dağılımı ve yanlış tanıma cinsiyetçiliğe yol açmaktadır. Her ikisi birlikte değerlendirilmek zorundadır (Fraser, 2007: 26).

Fraser tanınmayı sosyal statü sorunu olarak alarak, toplumsal cinsiyet ve adalet kavramıyla, belirli bir perspektife oturtmaya çalışmaktadır. Burada **tanınma**, kadın kimliği için değil, sosyal yaşama tam katılan olarak kadının statüsüyle ilgilidir. Tanınmama, kadınlık kimliğinin tanınmaması değil, sosyal yaşama denk olarak katılmada engellenme olarak sosyal bağımlılık anlamına gelmektedir. Burada bağımlılık, sosyal yaşama kadının tam olarak katılmasıyla engellenmektedir (Fraser, 2007: 30). Kurumsallaşmış kültürel örnekler, kadının tam katılmasını sağlıyorsa tanınma ve sosyal statü eşitliği sağlanmış demektir. Ancak kurumsal örnekler, örneğin ceza kanunu evlilik içi tecavüzü cezalandırmıyorsa veya bekar annelere sosyal refah programlarında yer vermiyorsa, burada sosyal bağımlılığın ve eril kültür tarafından yapılan düzenlemelerin söz konusu olduğu belirtilebilir.

Bunun dışında, tanınmanın, çoklu ayrımcılık nedenlerini de içerecek şekilde, yapılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyetin, diğer eşitsizliklerle, ayrımcılık yapma nedenleriyle veya çoklu ayrımcılıkla birlikte düşünülmesi gerekir. Bu şekilde kadınlar arasındaki farklılıklar ve erkekler arasındaki farklılıklar da göz önüne alınabilecek ve bunlara göre toplumsal

cinsiyet eşitliğini sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır. Ancak bu düzenlemelerin nasıl yapılacağı konusu belirli değildir. Örneğin, “engelli kadınlar veya mülteci kadınlar konusunda bir düzenlemenin nasıl yapılması gerekmektedir” sorusunu, bu grupları marjinalleştirmeden cevaplandırmak lazımdır. Buna ilişkin olarak, çoklu ayrımcılığı içerecek şekilde farklılıkların tanımlanması veya toplumsal cinsiyetin bir yana bırakılarak sadece eşitlikten hareket edilmesi önerilmektedir (Verloo vd., 2007: 25). Ancak son yaklaşım, bu tür ayrımcılıkların ayrı ayrı görülmesi tehlikesine yol açabileceğinden, tanınmayı farklılıklar içerisinde yapmak gerekmektedir (Verloo vd., 2007: 25). Yani tanınma, bu farklılıkları içermelidir. Yine dağıtım politikalarında da, benzer şekilde, çoklu ayrımcılık nedenlerinin göz önünde tutulması önemlidir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğiyle İlgili Eşitlik İlkeleri

Toplumsal cinsiyet eşitliğindeki eşitliğin anlamının ne olduğu konusunda farklılıklar olup, bunlar literatürde aynılık ve farklılık yaklaşımları çerçevesinde ifade edilebileceği gibi, toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma çerçevesinde de ifade edilebilir. Bu şekilde hareket edildiğinde aynılık anlamı, kadınların ve erkeklerin insan olmasından hareket ederek, onlara eşit fırsatlar verilmesini gerektirmektedir. Farklılık yaklaşımı ise, erkek normundan kadınların farklılığına işaret ederek, pozitif ayrımcılık gibi tedbirlere yer verilmesini gerektirmektedir. Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmak ise, kadın ve erkek olmakla ilgili mevcut normları ve standartları değiştirmekle ilgilidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bu yaklaşımlar, *aynılık*, *farklılık* ve *dönüştürmek* ilkeleri olarak da adlandırılmaktadır (Verloo vd., 2007: 23).

Bu yaklaşımlardan aynılık ve farklılık yaklaşımları, kendi içerisinde olumsuz yanları da barındırmaktadır. Aynılık olarak eşitlikteki problem, kadın ve erkeklere eşit fırsatların tanınmasıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanacağına dair nötr bir eşitlik anlayışından hareket etmek istenmesiyle ilgilidir. Oysa toplumsal cinsiyet denilen kavram, toplum tarafından verilen rollerle ilgili olduğu için, bu rollerin eşitsiz doğasını gözetmeden nötr bir eşitlikten hareket edilemez. Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet eşitliğinden söz edilecekse, bu eşitlikle ilgili anlayışın toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz doğasını içerecek ve bunu dönüştürecek şekilde ortaya konması gerekmektedir.

Farklılık olarak eşitlik, aynılık olarak eşitlikten farklı olarak kadınların ve erkeklerin içinde bulunduğu koşulların göz önüne alınmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda mevcut ataerkil değer yargılarından hareket edilerek, ka-

dınların haklarını kullanmalarını engelleyen koşulların kaldırılması veya iyileştirilmesiyle ilgili düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle, pozitif ayrımcılıkla ilgili düzenlemelerin yapılması gerektiği ileri sürülmektedir (Verloo vd., 2007: 23).

Farklılıktan hareket edildiğinde; fiili veya maddi anlamdaki eşitlik, yani hakların kullanılmasını engelleyen engellerin ortadan kaldırılması anlamında eşitlik söz konusudur. Aynılık yaklaşımında ise genel anlamda eşitlik veya şekli eşitlik, yani aynı şekilde haklara sahip olmakla ilgili eşitlik söz konusudur. Fiili anlamda eşitlik, fırsat eşitliği ve pozitif ayrımcılıkla ilişkilidir.

Ancak literatürde ve hukuki mevzuatta fırsat eşitliğinin, genel eşitlikle mi yoksa fiili eşitlikle mi ilgili olduğu konusu tartışmalıdır. Bir görüşe göre; fırsat eşitliği, negatif özgürlükle ilişkili olup, engellerin olmaması anlamına gelir (Rosenfeld, 1986: 1688). Negatif özgürlük, kişinin hak sahibi olarak hakkını kullanmasını engelleyici eylem ve işlemlerde bulunmamayı devletin ödevi olarak ortaya koyar. Yani devlet, dokunmama ve karışmama ödevi altındadır.

Ancak fırsat kelimesi, Michel Rosenfeld’in da ifade ettiği gibi, bazı durumlarda negatif özgürlükten daha fazlasını gerektirmektedir. Bu anlamda fırsat eşitliği, formel veya genel anlamdaki eşitlikten ziyade, fiili anlamda eşitliği, yani farklılık ilkesini önceden varsaymayı gerektirmektedir (Rosenfeld, 1986: 1689).

Bu bağlamda fırsat eşitliğinin iki anlamı olduğu belirtilebilir. İlki, engellerin olmamasıyla ilgilidir. Örneğin, “eğitim hakkına kadın ve herkes sahiptir” denildiğinde, engellerin olmamasıyla ilgili fırsat kast edilmektedir. İkinci anlamda, yani farklılıkla ilişkili olan fırsat da ise bir fırsatın varlığı, onunla ilişkili olanı elde etmede gerekli vasıtaların olmasına işaret etmektedir. Bu anlamda kız ve erkek çocukları için eğitime ilişkin fırsat eşitliği vardır derken, sadece bu eğitime erişimle ilgili engellerin olmamasını kast edersek, bu durumda fırsat dar anlamda tanımlanmış olur. Ama bu fırsat vasıtalarla ilgili tanımlandığında, örneğin kız ve erkek çocukların yerleşim yerlerine uzak olan okullara ulaşmalarıyla ilgili taşımanın yapılmasıyla ilgili fırsatı, vasıtaları içerme anlamında tanımlamaktayız. Bu anlamdaki fırsat ise, pozitif özgürlükle yani, belirli bir iyiye ulaşmayla ilgili devletin aktif düzenlemelerin yapılmasını gerektiren özgürlükle ilişkilidir (Rosenfeld, 1986: 1692). Pozitif özgürlükte eğitim hakkından yararlanma özgürlüğü sadece bir olanak olarak kalmamakta, bu hak yaşama geçirilmekte veya birey bu hakkı kullanmak için gerekli olanaklarla donatılmaktadır.

Bu şekilde fırsat eşitliğinin iki anlamını Rosenfeld'in belirttiği gibi şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Birinci anlamda fırsat eşitliğinde, iki kişi bir şeye ulaşmada aynı olasılıklara sahipse, fırsat eşitliği vardır denilebilir. İkinci anlamda fırsat eşitliğinde ise, bir şeyi elde etmek için iki kişinin aynı olanaklara sahip olmasından söz edilir (Rosenfeld, 1986: 1696). Dolayısıyla fırsat eşitliğinin bir boyutunun genel anlamdaki eşitlikle veya aynılık yaklaşımıyla; diğer boyutunun da farklılık ilkesi veya fiili anlamda eşitlikle ilgili olduğu belirtilebilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi bakımından bu iki yaklaşım da gereklidir; ancak yeterli değildirler. Bu yaklaşımların toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımıyla birlikte alınmaları ve *dönüştürme* ilkesiyle tamamlanmaları gerekmektedir. Öte yandan, fiili olarak eşitlik yaklaşımının toplumsal cinsiyet eşitliği için yeterli olduğu ve ayrıca başka bir yaklaşıma gerek olmadığı belirtilebilir. Zira mevcut olan ataerkil normları göz önünde tutarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl düzenleneceğini bu anlayışta ortaya koymak mümkündür. Ancak, bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada tek başına yeterli olmayıp, farklılık yaklaşımının gereklerini karşılaması için *dönüştürmeyi* de içermesi gerekmektedir. Zira dönüştürme olmaksızın toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak mümkün değildir. Fiili olarak eşitlik anlayışıyla, en fazla kadınların toplumsal cinsiyetten kaynaklı eşitsizliklerin giderilmesinde geçici önlemlerin alınmasıyla ilgili normlar üretilebilir. Ayrıca fiili anlamda eşitlik ilkesi, genel anlamda eşitlik ilkesi gibi, tek başına, erkek standartlara göre tanımlanma tehlikesini de içermektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliği için, mevcut pratiklerle ilgili standartlar ve politikaların da mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bağlamda dönüştürücülük ilkesi, toplumsal cinsiyet eşitliği için zorunludur.

Dönüştürücülük ilkesi için önerilen kavram, toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma kavramıdır. Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmanın en önemli faydası, toplumsal cinsiyetle ilişkili sosyal, siyasal ve ekonomik bütün alanları göz önünde tutarak, birbiriyle tutarlı politikalar türetilmesini sağlamaya elverişli bir kavram olmasıdır.

Bu bağlamda, tanınma politikaları bakımından dönüştürücülük ilkesi söz konusudur. Tanınma özellikle kültürü değiştirmekle ilgili olduğundan, bu hususla ilgili toplumsal cinsiyete dayalı ön yargılar ve klişelerin değiştirilmesi önem taşımaktadır.

Esasen CEDAW, yani Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nden itibaren, kadına karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için başlıca yapılması gereken olarak, toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıları ve klişeleri değiştirmenin zorunlu olduğu belirtilmektedir. CEDAW 19 nolu tavsiye kararında bu husus şu şekilde belirtilmektedir:

“Kadınların erkeklere göre ikincil konumda olduğu veya kalıplaşmış rolleri olduğu fikrine dayalı geleneksel tutum ve davranışlar, aile içi şiddet ve istismar, zorla evlenme, çeyiz ölümleri, asit saldırıları ve kadın sünneti gibi yaygın görülen şiddet veya zorlama uygulamalarının sürmesine neden olmaktadır. Bu türden önyargı ve uygulamalar, kadınların korunmasının veya kontrol edilmesinin bir türü biçiminde, cinsiyete dayalı şiddetin mazur gösterilmesine yol açabilmektedir. Bu türden şiddetin, kadınların fiziksel ve ruhsal bütünlüğü üzerindeki etkisi, onların insan hakları ve temel özgürlüklerden eşit yararlanılmasından, kullanımından ve bu hak ve özgürlüklerin eşit bilgisinden mahrum kalmasıdır. Bu açıklama, temelde fiili veya tehlide dayalı şiddeti kapsasa da, bu türden cinsiyete dayalı şiddet eylemlerinin temel sonuçları, kadınların ikincil konumlarının sürmesinde etkili olmakta, siyasete katılım oranlarının ve ayrıca eğitim, beceri ve iş imkanlarının düşük düzeylerde seyretmesine katkıda bulunmaktadır.”

CEDAW'ın 5. maddesinde toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıların değiştirilmesi gerekliliği şu şekilde belirtilmektedir: *Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır: Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek.*

İstanbul Sözleşmesi de benzer şekilde, kadına yönelik şiddeti önlemek için toplumsal cinsiyete dayalı klişelerin değişmesi gerektiğini belirtip, bunun için de eğitim programlarında bu tür klişeleri önlemeye yönelik programlara yer verilmesini zorunlu kılmaktadır. Sözleşme, devlete kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önleme ödevi vermekte ve bununla ilgili temel mücadele alanı olarak da, toplumsal klişeler ve ön yargıları görmektedir. Sözleşmenin 12.maddesinin 1.bendi şu şekildedir:

Taraflar, kadınların aşağı bir cins olduğu veya kadınlar ve erkekler için alışagelmış rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan ön yargıları, örf ve adetleri, gelenekleri ve her türlü farklı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla kadınlar ve erkeklere ilişkin sosyal ve kültürel davranış modellerinin değişimini sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

12. madde devlete erkeklerin ve erkek çocukların şiddet türlerini önlemek için aktif katılımına yer vermeyi ve kadınların güçlendirilmesiyle ilgili her türlü yeterli tedbir almayı ödev olarak yüklemektedir. İstanbul Sözleşmesi, şiddetin önlenmesine yönelik bireysel ve toplumsal davranış/tutum değişiklikleri sağlanmasının en önemli aracının, eğitim olduğu vurgusundan hareketle, 14. maddesinde aşağıdaki hükme yer vermiştir:

Taraflar, gerektiğinde, öğrencilerin gelişen kapasitesine uygun olarak, kadın erkek eşitliği, kalıplaşmamış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen çatışma çözümleri, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konulara ilişkin öğretim malzemelerinin resmi müfredat içerisine ve eğitimin her seviyesine eklenmesi için gerekli adımları atar.

Bu anlamda eğitim, diğer şeyler yanında, toplumsal cinsiyete dayalı ön yargıları değiştirmek için gereklidir. Diğer bir ifadeyle, kadına yönelik şiddeti önleme vasıtalarından birisi ve en etkili olarak eğitim karşımıza çıkmaktadır. Eğitim derken de, belirli bir niteliğe sahip ve özellikleri olan, yani toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitimden söz edilmektedir. İstanbul Sözleşmesi gereğince, devlet bu tür eğitimi sağlamak zorundadır.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet eşitliği için üç ilkenin, yani genel anlamda eşitlik, fiili eşitlik ve dönüştürme ilkelerinin bir arada olması gerektiği savunulur. Diğer bir ifadeyle bunlar birbirleriyle ilişki halindedir. Bu ilişkiyi tutarlı bir şekilde koymak için, toplumsal cinsiyete ilişkin perspektifin her üçünde birden olması zorunludur. Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmaya ilişkin standardı, genel anlamda eşitlik ve fiili eşitliği dahil ederek ve üçünü bir arada tutacak şekilde ilerlemek, henüz toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamamış dünyamızda atılacak en önemli adımdır.

Yukarıda belirtilen Fraser'ın görüşleri çerçevesinde hareket edildiğinde de; toplumsal cinsiyet eşitliği için, üç ilkenin bir arada olması gerektiği belir-

tilir. Bu ilkelerden biri olan fiili eşitlik, kaynakların dağıtımıyla ilgili eşitliği sağlarken; dönüştürme ilkesi, tanınma bakımından eşitliğin sağlanmasıyla ilgilidir. Genel anlamda eşitlik ise, her iki hususta, yani dağıtma ve tanınma bakımından eşitlikle ilgili hükümler gerektirmesi açısından önemlidir. Ancak bu üç ilke de, yukarıda ayrıntılı bir şekilde belirtilen Fraser'ın toplumsal cinsiyet anlayışıyla beraber düşünülmelidir.

Bu üç ilkenin toplumsal cinsiyet anlayışı çerçevesinde nasıl ifade edileceği konusunda, CEDAW'dan başlayarak bazı ipuçlarını ortaya koymak mümkündür. CEDAW'da genel anlamda eşitlik 15. maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

Taraf Devletler kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.

Taraf Devletler medeni haklar bakımından, kadınlara erkekelrine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemeler de davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir.

Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve diğer özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.

Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Bu bağlamda, kadın ve erkek terimlerinin genel anlamda eşitliğin gereklerinde vurgulanması, nötr ifadelerle yetinilmemesi ve özellikle yukarıdaki ikametgah seçme gibi, kadın-erkek eşitliğinin söz konusu olmadığı alanlarda bu hususun vurgulanması, toplumsal cinsiyet eşitliği anlamına dayalı genel anlamda eşitliğin ifadesidir.

Fiili anlamda eşitlikle ilgili olarak da CEDAW'dan örnek vermek söz konusudur. CEDAW'ın 4. maddesi geçici özel önlemler başlığını taşımaktadır:

Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için Taraf Devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu sözleşmede tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez; ancak bunlar hiçbir şekilde eşitlikçi olmayan veya farklı türden standartların sürdürülmesi sonucunu doğuramaz; fırsat ve

muamele eşitliğini sağlama amacı gerçekleştiğinde bu tedbirlerin uygulanmasına son verilir.

Benzer şekilde bir hükmü anayasada da görmek mümkündür. Anayasanın 10. maddesi 2.fıkrasında kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu belirttikten sonra, devletin bu eşitliği hayata geçirmekle ödevli olduğunu ve bu yönde yapılacak düzenlemelerin eşitlik ilkesine, yani genel anlamdaki eşitliğe aykırı olmayacağını açıkça belirtilmektedir.

Tekrar eğitim hakkından örnek verilirse, fiili eşitlik bakımından bu norm kız ve erkek çocuklar için eğitimin parasız olduğu şeklinde ifade edilip, kız çocuklarının okullaşma oranlarının azlığı nedeniyle okula gönderilmemesi noktasında tedbirlerin alınması gerektiği ifadesiyle tamamlanması gerekmektedir. Bu çerçevede dağıtım politikalarıyla ilgili fiili eşitliğin, eğitimde kaynakların kadınlara ve kız çocuklarına eşit bir şekilde dağıtılmasıyla ilgili diğer gerekleri de bu şekilde belirtmesi gerekmektedir.

Tanınmanın dönüştürme ilkesi çerçevesinde nasıl gerçekleşeceğini, toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmakla ilgili gereklerden hareket ederek belirlemek mümkündür. Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmak ise kız ve erkek çocuklarının okula gönderilmemesi veya okullarının tamamlanmamasıyla ilgili gelenekleri değiştirecek şekilde politikalar üretilmesini sağlar.

Bu şekilde, kaynakların eşit dağıtımı ve tanınmasını sağlayacak şekilde genel anlamda eşitlik, fiili eşitlik ve dönüştürme ilkelerinin bir arada düşünülmesi ve eğitimle ilgili düzenlemelerin de bunlara göre yapılması gerektiğini belirtmek mümkündür. Bu üç gerekliliği ifade edecek şekildeki düzenlemeye örnek olarak CEDAW'ın 10. maddesini belirtmek mümkündür:

Taraf Devletler özellikle arasındaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için, kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır:

Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit meslekte eğitimde eşit şartların sağlanması;

Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları;

Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi;

Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması;

Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi;

Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi;

Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması;

Kadınlara, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardımcı olacak, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamaları.

Bu maddeler dikkate alındığında şu sonuçlara ulaşmak mümkündür: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında eğitim, önemli bir boyut oluşturmaktadır. Bu noktada, kaynakların dağıtılması konusunda eşitliğin sağlanmasının yanında, tanınmaya ilişkin olarak da, kültür değişikliği gereklidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, genel anlamda eşitlik (kadın-erkek eşitliği demekle), fiili anlamda eşitlik (kadınların eğitim hakkını kullanabilmeleri için engellerin kaldırılmasını gerektirmekle) ve dönüştürücülük (kültürün değiştirmesini gerektirmekle) şeklinde ifade bulan üç ilkenin, birlikte gerçekleştirilmesi gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Kaynaklar

- Fraser, Nancy (2007). "Feminist Politics in the Age of Recognition: A Two-Dimensional Approach to Gender Justice", *Studies in Social Justice*, V.1, I. 1: 23-35.
- Fraser, Nancy (2013). *Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis*, Verso Publishing.

- Verloo, Mieke & Lombordo, Emanuela (2007). “Contested Gender Equality and Policy Variety in Europe: Introducing a Critical Frame Analysis Approach”, *Multiple Meanings of Gender Equality: A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe*, Ed.Mieke Verloo, Budapest: Central European University Press.
- Rosenfeld, Michel (1986). “Substantive Equality and Equal Opportunity: A Jurisprudential Appraisal”, *California Law Review*, V.74, I.5: 1687-1712.
- *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması: 33-34.* http://tkaa2014.kadininstatusu.gov.tr/upload/Node/15063/files/TKAA_2014_OZET_RAPOR.pdf (10.04.2016)